

Til: Heilbrigðisráðuneytisins

15. ágúst 2022

Varðandi Mál nr. 106/2022, birt: 12.07.2022

Umsögn Helga Bragadóttir, prófessor, deildarforseti Hjúkrunar- og ljósmóðurfræðideildar Háskóla Íslands, formaður fagráðs hjúkrunarstjórnunar Landspítala

Málsefni

Heilbrigðisráðuneytið kynnir áform um lagasetningu til breytinga á lögum nr. 34/2012 um heilbrigðisstarfsmenn, varðandi hækkandi hámarksaldur heilbrigðisstarfsmanna ríkisins í 75 ár.

Umsögn

Fagna ber auknum sveigjanleika í samningum við heilbrigðisstarfsfólk.

Í kynningu málsins í Samráðsgátt og fylgiskjali máls *ÁFORM UM LAGASETNINGU* dags. 24. júní 2022, kemur fram að markmiðið með breytingunni sé að mæta mönnunarvanda í opinberri heilbrigðisþjónustu þar sem stór hluti heilbrigðisstarfsfólks muni ná 70 ára aldri á næstunni, þá ekki síst innan stærstu stéttanna sem eru hjúkrunarfræðingar og sjúkraliðar. Með lagasetningunni megi stuðla að bættri mönnun og þar með auknum gæðum þjónustunnar og auknu öryggi sjúklinga. Ekki liggur fyrir hvort reynsla er af sambærilegum breytingum í öðrum löndum né vísað í forkannanir meðal faghópanna sem um ræðir og hvort yfir höfuð er vilji og geta hjá hjúkrunarfræðingum og öðrum heilbrigðisstéttum að seinka starfslokum sínum hjá hinu opinbera.

Undirrituð vill í þessu sambandi benda á nokkur mikilvæg atriði sem ekki koma fram í málskynningu eða fylgiskjöllum.

1. Gengið er út frá því að lagabreytingin eigi við um heilbrigðisstarfsmenn sem sinna kennslu og vísindum jafnt og klíník og stjórnun í heilbrigðisþjónustu, og því geti kennarar í heilbrigðisvísindum verið áfram ráðnir í akademísk störf hjá opinberu háskólunum. Ekki er eingöngu skortur á hjúkrunarfræðingum í klínískum störfum við beina aðhlynningu, heldur er ekki síður skortur á hjúkrunarkennurum. Í fylgiskjöllum máls er ítrekað fjallað um mikilvægi þess að fjölga nemendum í hjúkrun og þar með fjölga nýjum hjúkrunarfræðingum, en ein aðalforsenda þess er að hafa hæfa kennara. Hjúkrunar- og ljósmóðurfræðideild Háskóla Íslands (áður Hjúkrunarfræðideild), hefur nú ítrekað undanfarin ár verið afar hátt metin á alþjóðlegum gæðamatslistum sem meta háskólanám um allan heim og verið í hópi þeirra bestu á heimsvísu (sjá Shanghai Ranking þar sem hjúkrunarfræði við Háskóla Íslands er meðal 101-150 bestu í heimi <https://www.shanghairanking.com/institution/university-of-iceland>). Slíkur árangur næst eingöngu með góðri mönnun akademískra starfsmanna. Deildin glímir hins vegar við mannaflaskort og á næstu árum mun stór hluti fastráðinna kennara ná sjötugs aldri, og stefnir því í alvarlegri mannaflaskort á næstu árum verði ekki brugðist við með sértækum aðgerðum. Það að geta framlengt ráðningarsamningum við akademíska starfsmenn fram yfir sjötugsaldur gæti komið deildinni vel næstu árin meðan unnið er að aukinni endurnýjun kennara. Í því sambandi þarf hins vegar að tryggja að kjör og réttindi starfsmanna skerðist ekki að neinu leyti.
2. Ekki kemur fram hvort eða hvernig áhrif þessi lagasetning hefur á lífeyrisréttindi heilbrigðisstarfsfólks. Tryggja þarf að lífeyrisréttindi verði á engan hátt skert og að réttlát umbun / kjör verði tryggt, hvort sem starfsmaður kys að vinna fram yfir sjötugt eða ekki. Skoða þarf sérstakleg hvort rjúfa þurfi ráðningarsamning við 70 ára aldur sé vilji á áframhaldandi samningi beggja aðila, og hvaða þýðingu rof á ráðningarsamningi hefur á kjör starfsmanns og réttindi og skyldur beggja aðila.
3. Bent er á mikilvægi þess að tryggja réttindi beggja aðila, þ.e. ríkisins / stofnana og starfsmanna þannig að lagabreytingin stuðli að aðlaðandi ráðningarsamningum.
4. Að lokum er bent á mikilvægi þess að starfsumhverfi hjúkrunarfræðinga og þar með skipulag stofnana / skipurit og skipulag starfseininga (deilda), auk allrar vinnu er varðar hjúkrun og heilbrigðisþjónustu, verði

með þeim hætti að hjúkrunarfræðingar séu sjálfstæðir í vinnu sinni, séu að fullu þátttakendur á öllum stigum ákvarðana og reksturs stofnana og eininga og eigi fulltrúa í stjórnnum, ráðum og starfshópum þar sem fjallað er um og ákvarðanir teknar um heilbrigðisþjónustu og þar með hjúkrun. Rannsóknir sýna ítrekað að það er einn af veigamestu þáttum þess að hjúkrunarfræðingar haldist í starfi, séu reiðubúnir að axla ábyrgð á störfum sínum og hæfni þeirra nýtist til fulls. Sjá m.a. rannsóknir um Magnet sjúkrahús og skýrslur National Academy of Medicine (áður Institute of Medicine) þar sem ítrekað er sýnt fram á mikilvægi sjálfstæðis í vinnu hjúkrunarfræðinga og stjórnun hennar. Breyting í þá veru krefst endurskoðunar á skipurítum íslenskra heilbrigðisstofnana, stjórnunarháttum og þar með menningu, og stefnubreytingar í þátttöku hjúkrunar í mikilvægum verkefnum og ákvörðunum er varða þróun og nýjungar í heilbrigðisþjónustu (sjá t.d. grein um frumkvöðlastarf í hjúkrun á Landspítala í COVID-19 heimsfaraldrinum <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1111/jan.15131>).

Virðingarfyllst,

Helga Bragadóttir, hjúkrunarfræðingur, PhD, FAAN,
prófessor, deildarforseti Hjúkrunar- og ljósmóðurfræðideild Háskóla Íslands og formaður fagráðs
hjúkrunarstjórnunar Landspítala.